

STORTINGET

Innst. 520 L

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 153 L (2020–2021)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven mv. (tiltak for å bekjempe arbeidslivskriminalitet)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag til endringer i straffeloven, arbeidsmiljøloven, lov om obligatorisk tjenestepensjon og allmenngjøringsloven, som særlig skal bidra til forsterket strafferettslig og administrativ oppfølging av arbeidslivskriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet har alvorlige konsekvenser for arbeidstakere, virksomheter og samfunnet. Skal man ha et godt og seriøst arbeidsliv i Norge, må arbeidslivets spilleregler følges og arbeidslivskriminalitet forhindres og bekjempes.

Det er to hovedforslag i proposisjonen. For det første legges det frem forslag om en ny bestemmelse i straffeloven som skal gi grunnlag for straff for såkalt «lønnstyveri». Lønnstyveribegrepet er ganske nytt i den norske diskusjonen, og er særlig satt på dagsorden av enkelte fagorganisasjoner. Slik lønnstyveribegrepet brukes, rommer det et bredt spekter av situasjoner hvor fellesnevneren er at arbeidsgiver bevisst beriker seg av arbeidstakers lønn eller annen godtgjøring. Det typiske eksempelet er at det ikke betales lønn i det hele tatt eller at lønnen er for lav i forhold til hva som følger av lov eller avtale.

I sammenheng med forslaget om å fastsette straffansvar for lønnstyveri, legger departementet også frem

forslag om å høyne strafferammen i arbeidsmiljøloven for så vidt gjelder arbeidsgivers ansvar for brudd på lovens straffesanksjonerte bestemmelser, forslag om å innføre straffansvar for brudd på lov om obligatorisk tjenestepensjon samt forslag om en presisering i allmenngjøringsloven som klargjør at arbeidsmiljømyndighetene har full påleggskompetanse etter loven, og at det derfor også skal kunne gis pålegg om oppfyllelse av selve den lønnsforpliktelse som følger av et allmenngjøringsvedtak.

Det andre hovedforslaget i proposisjonen gjelder innføring av en ny lovbestemmelse i arbeidsmiljøloven om at lønn og annen godtgjøring fra arbeidsgiver som den klare hovedregel skal utbetales via bank. Forslaget innebærer at det i utgangspunktet vil være forbudt å utbetale lønn og lignende godtgjøring i kontanter. Videre foreslås det at Arbeidstilsynet skal ha myndighet til å føre tilsyn med en slik bestemmelse.

Endelig legges det frem et forslag til en endring i arbeidsmiljøloven som skal gi Arbeids- og sosialdepartementet hjemmel til å fastsette forskrifter om en offentlig godkjenningsordning for bilbransjen, nærmere bestemt virksomheter som tilbyr tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn. Arbeidsmiljøloven § 4-1 gir i dag hjemmel for Arbeidstilsynets godkjenningsordning for renholdsvirksomheter. I lovproposisjonen foreslås det at denne hjemmelsbestemmelsen utvides til også å romme de nevnte tjenestene innenfor bilbransjen.

Det ble sendt ut to høringsbrev, 1. oktober 2020 og 21. desember 2020.

I høringsbrevet 1. oktober 2020 ble det sendt to høringsnotater med forslag til tiltak som særlig tok sikte på å forhindre arbeidslivskriminalitet knyttet til betaling av lønn og annen godtgjørelse.

Hovedforslaget i høringsnotatet «Straffansvar for lønnstyveri og økt strafferamme ved brudd på bestemmelser i arbeidsmiljøloven mv.» var et forslag om å innføre en egen straffebestemmelse i arbeidsmiljøloven for såkalt «lønnstyveri». I høringsnotatet ble det også lagt frem forslag om å høyne strafferammen i arbeidsmiljøloven § 19-1, om å fastsette en hjemmel for straff i lov om obligatorisk tjenestepensjon samt å klargjøre arbeidsmiljømyndighetenes påleggskompetanse etter allmenngjøringsloven.

I høringsnotatet «Høringsnotat om endringer i arbeidsmiljøloven – Innføring av krav om at lønn skal utbetales via bank» ble det fremmet forslag om å ta inn en bestemmelse i arbeidsmiljøloven om at lønn skal betales via bank. Forslaget vil innebære at det i utgangspunktet vil være forbud mot å utbetale lønn i kontanter.

I høringsbrevet 21. desember 2020 var det forslag til lov hjemmel samt forslag til ny forskrift for å etablere en godkjenningsordning for bilbransjen.

I proposisjonen kapittel 3 redegjøres det for bakgrunn og situasjonsbeskrivelse når det gjelder arbeidslivskriminalitet, situasjonen for utenlandske arbeidstakere, samt underbetaling og lønnstyveri. I tillegg redegjøres det særlig om praksis i forbindelse med håndheving av allmenngjort lønn.

1.2 Forslag om å innføre egen straffebestemmelse om lønnstyveri

1.2.1 Innledning

Det vises til proposisjonens kapittel 4.1 der det er nærmere redegjort for gjeldende rett når det gjelder: arbeidsmiljøloven, allmenngjøringsloven, straffeloven (tvang, utpressing og menneskehandel) og skattelovgivningsloven.

Når det gjelder henvisning til utenlandsk rett vises det blant annet til at det er ikke fastsatt egne bestemmelser om straff for lønnstyverihandlinger i nordisk rett. Det er heller ikke kjent at slike bestemmelser er innført i andre europeiske land. Strafferettslig regulering vedrørende lønnstyveri, «wage theft», er imidlertid innført på delstatsnivå i Australia og USA.

Som utgangspunkt anses ikke strafferettslig regulering å falle innenfor EØS-avtalens saklige virkeområde. Det er heller ikke vedtatt straffebestemmelser på EU-nivå som det ut fra hensyn til rettsenhet eller lignende kunne være relevant å se hen til ved utformingen av den foreslåtte lønnstyveribestemmelsen.

EU-kommisjonen la i oktober 2020 frem et forslag til et nytt direktiv om tilstrekkelige minstelønninger i Den europeiske union (COM(2020) 682 final).

Forslag til ny straffebestemmelse om lønnstyveri omfatter blant annet tilfeller der arbeidsgiver forsettlig unnlater å betale minstelønn fastsatt i allmenngjøringsforskrifter. Betydningen for Norge av forslaget til minstelønnsdirektiv er under vurdering.

I høringen ble det foreslått å innføre en straffebestemmelse i arbeidsmiljøloven rettet mot arbeidsgivere som med forsett om en uberettiget vinning for seg selv eller andre ikke overholder plikt til å yte lønn, feriepenger eller annen godtgjøring som arbeidstaker har rett til etter avtale eller bestemmelse i lov eller forskrift. Høringsinstansene er i stor grad positive til høringsforslaget. Arbeidstakerorganisasjoner og frivillige organisasjoner støtter at det blir fastsatt en egen straffebestemmelse om lønnstyveri. Også arbeidsgiverorganisasjonene gir uttrykk for støtte. Det vises til proposisjonens kapittel 4.3 der høringsforslaget og høringsuttalelsene er nærmere redegjort for.

1.2.2 Departementets vurderinger og forslag

Det legges til grunn at lønnstyverihandlinger utgjør et ikke ubetydelig problem i norsk arbeidsliv.

Risikoen for at seriøse virksomheter skal utkonkurreres av virksomheter som underbetaler, gjør dette til en stor samfunnsmessig utfordring. Handlingene er klart straffverdige og oppfyller det skadefølgeprinsipp som ble lagt til grunn som grunnvilkåret for kriminalisering i forbindelse med utarbeidelsen av dagens straffelov. Maktubalanse og mangel på ressurser hos mange av dem som rammes, gjør det videre mindre sannsynlig at disse forholdene følges opp med privatrettslige virkemidler.

Det legges til grunn at lønnstyverihandlinger i dag i liten grad blir straffeforfulgt.

Det finnes straffehjemler både i allmenngjøringsloven og straffeloven som etter omstendighetene kan ramme tilfeller av lønnstyveri.

Disse bestemmelsene tar imidlertid først og fremst sikte på å straffe andre sider enn det lønnstyveriforslaget tar sikte på ramme. Det å bevise at arbeidstaker har vært utsatt for tvang kan dessuten være krevende.

Lønnstyveribestemmelsen vil supplere de straffebestemmelser som allerede finnes. En straffebestemmelse som særlig tar sikte på lønnstyverisituasjonen vil bidra til en bedre balanse mellom hvordan samfunnet behandler arbeidsgivere som «stjeler» fra sine arbeidstakere og arbeidstakere som stjeler fra sin arbeidsgiver.

Det forslås derfor at det innføres en straffebestemmelse som retter seg spesielt mot lønnstyverisituasjonen.

Det foreslås at lønnstyveribestemmelsen plasseres i straffeloven kapittel 30 om «Bedrageri, skattesvik og lignende økonomisk kriminalitet», som ny § 395.

Når det gjelder utformingen av straffebestemmelsen vises det til proposisjonens kapittel 4.5 der det redegjøres for hva som bør kunne straffes som lønnstyveri, nærmere om avgrensningen av den straffbare handling, om skyldkravet, straffesubjekt, strafferamme, grovt lønnstyveri, samt medvirkning.

1.3 Straffansvar for brudd på lov om obligatorisk tjenestepensjon

1.3.1 Innledning

Lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon (OTP-loven) pålegger de fleste arbeidsgivere å ha en tjenestepensjonsordning for sine ansatte. Det er Finansdepartementet som har forvaltningsansvaret for loven.

Det vises til proposisjonens kapitel 5.1 der bakgrunn, gjeldende rett og tilsynspraksis er beskrevet.

I høringsrunden ble det foreslått at lov om obligatorisk tjenestepensjon straffesanksjoneres og at den plasseres som ny § 8 a i loven. Det var i høringsrunden meget bred støtte for å innføre en straffehjemmel i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Alle arbeidstakerorganisasjonene som har uttalt seg støtter forslaget og flertallet av arbeidsgiverorganisasjonene er overveiende positive til forslaget. Det vises til proposisjonens kapitel 5.2 og 5.3 der høringsforslaget og høringsuttalelsene er nærmere gjort greie for.

1.3.2 Departementets vurderinger og forslag

Obligatorisk tjenestepensjon må anses som en viktig del av den samlede godtgjøring som arbeidstaker har krav på. At arbeidsgiver oppfyller sine plikter etter loven vil ha direkte betydning for arbeidstakers velferdsnivå når tiden som yrkesaktiv er over.

Manglende oppfølging av forpliktelser etter OTP-loven vil regelmessig ha alvorlige konsekvenser for de arbeidstakere som rammes, men også kunne ha betydelige samfunnsmessige konsekvenser.

Neglisjering av pliktene etter OTP-loven har også ofte sammenheng med annen type arbeidslivskriminalitet.

OTP-loven bør derfor straffesanksjoneres.

Dersom straffebestemmelsen er ment å favne både manglende opprettelse av pliktig pensjonsordning og manglende innbetaling av innskudd, bør det også vises til OTP-loven § 5 i forslaget til ny § 8 a.

Når det gjelder Skattedirektoratet, vises det til at de ikke vil ha noen annen formell rolle i forhold til en ny straffebestemmelse i OTP-loven enn å politianmelde brudd som de kommer over i sin tilsynsvirksomhet dersom de finner det formålstjenlig. Ansvar for å etterforske og eventuelt straffeforfølge et mulig straffbart forhold ligger hos politi og påtalemyndighet. Det legges derfor til grunn at innføring av en straffebestemmelse i OTP-loven ikke vil ha betydelige konsekvenser for etaten.

1.4 Presisering av Arbeidstilsynets påleggskompetanse etter allmenngjøringsloven

1.4.1 Innledning

Allmenngjøringsloven skal sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige

med de vilkår norske arbeidstakere har, og hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet.

Ni bransjer er omfattet av allmenngjøringsforskrifter; henholdsvis innen bygg, renhold, overnatting/servering, skips- og verftsindustri, jordbruk/gartneri, fiskeindustri, elektro, godstransport på vei og persontransport med turbil.

Fra 1. januar 2005 fikk Arbeidstilsynet (og Petroleumstilsynet innenfor sitt virkeområde) en viss kompetanse til å føre tilsyn med allmenngjøringsloven. Arbeidstilsynet har myndighet til å treffe de pålegg og enkeltvedtak ellers som er nødvendige for gjennomføringen av allmenngjøringsvedtak. Arbeidstilsynet kan benytte samme virkemidler i sin administrative håndheving etter allmenngjøringsloven som de har anledning til etter arbeidsmiljøloven, det vil si at det etter nærmere angitte vilkår kan gis pålegg og fattes vedtak om tvangsmulkt, stans av virksomhet og overtredelsesgebyr.

Det ble i høringsrunden foreslått en presisering i allmenngjøringsloven § 11 som skal klargjøre at arbeidsmiljømyndighetene har generell påleggskompetanse etter loven, og at det derfor også skal kunne gis pålegg om oppfyllelse av selve den lønnsforpliktelsen som følger av en allmenngjøringsforskrift. Høringsforslaget får stor tilslutning i høringsrunden, både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, hos politi og påtalemyndighet og hos øvrige organisasjoner.

1.4.2 Departementets vurderinger

Den rettslige situasjonen i dag er at allmenngjøringsloven etter sin ordlyd gir uttrykk for at Arbeidstilsynet har alminnelig påleggskompetanse for å sikre gjennomføring av lovens bestemmelser, mens tidligere lovforarbeider samtidig gir anvisning på at kompetansen her skal anvendes innskrenkende.

Det er ikke grunn til opprettholde en slik innskrenkende anvendelse av påleggskompetansen. Arbeidstilsynet bør ikke være avskåret fra å gi pålegg om oppfyllelse av selve betalingsforpliktelsen, noe også ordlyden i allmenngjøringsloven § 11 allerede i dag gir rom for, men det er nødvendig å klargjøre dette gjennom en uttrykkelig presisering i allmenngjøringsloven § 11.

Formålet er å presisere at Arbeidstilsynets påleggskompetanse etter arbeidsmiljøloven er å gjøre tilsynsgrunnlaget for den administrative håndhevingen av allmenngjøringsloven mer reell.

Det vises til at Arbeidstilsynet først og fremst vil føre tilsyn og yte veiledning på virksomhetsnivå. Det legges til grunn at Arbeidstilsynet i sin vedtaks- og fortolkningspraksis vil være noe tilbakeholden med å gå langt i å tolke tariffavtalevilkår som fremstår som uklare.

Det vises videre til at slik administrativ håndhevingsmyndighet av allmenngjøringsloven, ikke er til

hinder for at arbeidstaker forfølger utestående lønnskrav mot sin arbeidsgiver på vanlig måte gjennom en privatrettslig inndrivelsesprosess.

1.5 Vurdering av strafferammene i arbeidsmiljøloven

1.5.1 Innledning

I forbindelse med at det legges frem forslag om et særskilt straffansvar for lønnsstyveri, gjøres det en generell vurdering av hvorvidt strafferammene i arbeidsmiljølovens straffebestemmelser er på et hensiktsmessig nivå.

Det er viktig at lovens straffetrusler har en tilstrekkelig preventiv effekt, at de er holdningsskapende, og virke etter sin hensikt. Det er også viktig at strafferammene er rimelig konsistente i forhold til sammenlignbar lovgivning.

Det vises til proposisjonens kapittel 7.2 der gjeldende rett er redegjort for.

Det ble i høringsrunden foreslått å øke strafferammen i arbeidsmiljøloven § 19-1 andre ledd fra tre til fem år. Høringsforslaget fikk meget stor tilslutning både blant offentlige myndigheter, partene i arbeidslivet og andre organisasjoner. Det vises til proposisjonens kapittel 7.3.2 der høringsinstansens syn er nærmere gjengitt.

1.5.2 Departementets vurderinger og forslag

Et viktig element i arbeidsmiljølovens håndhevsregime er at strafferammene i loven gjenspeiler alvorligheten av å overtre lovens bestemmelser.

En heving av strafferammene vil signalisere at de verdiane straffebestemmelsene er satt til å verne er viktige, og således vil få betydning ved straffeutmålingen hos domstolene. Å heve strafferammene bør også ha relevans for politiets og påtalemyndighetens prioritering av saker relatert til arbeidsmiljøkriminalitet.

Det har i den senere tid også skjedd en skjerping av strafferammene i annen sammenlignbar HMS-lovgivning.

Gjennomgang av rettspraksis de siste årene viser at straffeutmålingen gjennomgående fortsatt ligger lavt. Praksis viser at lovendringer, der straffenivået skjerpes, vil ha direkte betydning for håndhevingen. Det foreslås at strafferammen i arbeidsmiljøloven § 191 andre ledd økes til fengsel i inntil fem år.

Det er arbeidsgivers straffansvar som er det primære straffansvaret i arbeidsmiljøloven. Det er ikke grunn til å foreslå endringer i strafferammene etter §§ 19-2 eller 19-4, noe som støttes av høringsinstansene.

1.5.3 Prosessuelle konsekvenser

Etter straffeloven § 86 er fristen for når et straffbart forhold foreldes knyttet til strafferammen i det straffebudet som anvendes. Der et straffebud har høyere straf-

feramme ved «skjerpende omstendigheter» eller lignende, er det normalt den forhøyede strafferammen som skal legges til grunn ved beregning av foreldelsesfristens lengde. Det vil si at den foreslåtte skjerpelsen av øvre strafferamme i arbeidsmiljøloven § 19-1 andre ledd fra inntil tre til inntil fem års fengselstraff også vil innebære at foreldelsesfristen for arbeidsgivers straffansvar etter § 19-1 økes fra fem til ti år, jf. straffeloven § 86 første ledd bokstav c.

Økt strafferamme vil også medføre at det i etterforskningen kan benyttes teknisk sporing, jf. straffeprosessloven § 202 b.

1.6 Forslag om at arbeidsgiver skal ha plikt til å utbetale lønn og annen godtgjøring via bank

1.6.1 Innledning

Omfattende bruk av kontanter er et kjennetegn ved kriminelle aktører, typisk ved at kontantbruk legger til rette for svart omsetning. Fra sine felles kontroller gjennom arbeidslivskriminalitetssentrene rapporterer Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, politiet og skattemyndighetene om det samme. Bruk av kontanter i næringslivet har vært diskutert i ulike sammenhenger.

Konsekvensene av skatteunndragelser og svart økonomi er store både for staten og enkeltmennesker, og bidrar til en urettferdig fordeling av skattebyrdene og undergraver et regulert arbeidsliv.

Det vises til proposisjonen kapittel 8.2 der gjeldende rett redegjøres for.

Når det gjelder norsk rett, vises det til arbeidsmiljøloven, sentralbankloven og finansavtaleloven, samt skatteloven § 6-51. Det vises her til Betalingskontodirektivet.

Adgangen til å opprette bankkonto har også en EØS-rettslig side.

Norge har sluttet seg til ILO-konvensjon nr. 95 fra 1949 om sikring av arbeidernes avlønning. Det vises her spesielt til artikkel 3 nr. 1 og 2.

Når det gjelder utenlandsk rett, vises det at både Belgia, Finland og Nederland har innført regler som helt eller delvis forbyr kontant lønnsutbetaling.

I høringsrunden ble det foreslått at det innføres en regel i arbeidsmiljøloven om at lønn som den klare hovedregel skal betales via bank. Forslaget innebar at det i utgangspunktet vil være forbud mot å utbetale lønn i kontanter. I høringsforslaget var det også foreslått et unntak fra kravet om at lønn må utbetales via bank i tilfeller hvor dette er umulig eller svært byrdefullt for arbeidstaker eller arbeidsgiver.

Det ble også foreslått at Arbeidstilsynet skulle ha myndighet til å føre tilsyn med en slik bestemmelse, og at regelen skulle omfattes av arbeidsmiljølovens straffansvar.

Samtlige høringsinstanser som har uttalt seg er positive til en hovedregel om at lønn skal utbetales via

bank. Det er også bred støtte til at regelen skal være underlagt Arbeidstilsynets håndhevingskompetanse, og at den skal være straffesanksjonert.

Høringsinstansene har noe ulike syn på om, og i tilfelle hvilken unntaksadgang det bør være fra en slik regel.

1.6.2 Departementets vurderinger

Det vises til proposisjonens kapittel 8.4 der departementet detaljert har vurdert følgende:

- Krav om at lønn skal utbetales via bank.
- Unntaksbehov.
- Håndheving.
- Straff.
- Virkning for allerede inngåtte avtaler om betaling i kontanter.
- Adgangen til å fravike arbeidsmiljøloven.
- Forholdet til EØS-retten, herunder anvendelse for utsendte arbeidstakere, og etableringsfriheten og fri bevegelighet av arbeidstakere.

Etter departementets vurdering anses forslaget som fremmes i proposisjonen å være et nødvendig bidrag for å oppfylle formålet om å bekjempe arbeidslivskriminalitet.

1.7 Lovhjemmel for å etablere en godkjenning i bilbransjen

1.7.1 Innledning

Det foreslås en endring i arbeidsmiljøloven § 4-1 åttende ledd som gir departementet hjemmel til å fastsette forskrift om en offentlig godkjenning for bilbransjen, nærmere bestemt virksomheter som tilbyr tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn.

Bakgrunnen for forslaget er at deler av bilbransjen preges av store utfordringer knyttet til lovbrudd og problemer med lønns- og arbeidsforholdene. Bilbransjen har i lang tid hatt høy risiko for helseskader og utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet. Arbeidstilsynet har over tid avdekket flere brudd på kravene til helse, miljø og sikkerhet og eksempler på utfordringer med lønns- og arbeidsvilkårene.

Det vises til proposisjonen kapittel 9.2 og 9.3 der bakgrunn og situasjonsbeskrivelse, samt gjeldende rett er redegjort for.

I høringen ble det foreslått både lov- og forskrifts-endringer for å etablere en godkjenning for bilbransjen.

Det ble foreslått at arbeidsmiljøloven § 4-1 åttende ledd skulle utvides slik at departementet gis hjemmel til å fastsette forskrift om en offentlig godkjenning for «virksomheter som tilbyr tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn». I tillegg ble det foreslått at hjemmelen til å etablere en god-

kjenningssystem ikke skulle gjelde for virksomheter som er godkjenningsspliktige «som verksted eller kontrollorgan etter vegtrafikkloven med forskrifter».

Det ble også fremmet et forslag til forskrift for å etablere godkjenningssystemet. Det ble i første omgang foreslått å gjøre godkjenningssystemet gjeldende for en noe snevrere gruppe og skulle i utgangspunktet begrense seg til å gjelde manuelt utført renhold av motorvogn (for enkelthets skyld omtalt som bilvask), dekkskift og dekkklagring. Lovhjemmelen burde allikevel formuleres slik at den gir departementet fleksibilitet til å gjøre forskriften gjeldende for de delene av bilbransjen der det viser seg å være nødvendig.

En godkjenningssystem vil være i overensstemmelse med EØS-retten, sett hen til både etableringsreglene og tjenestereguleringene i tjensteddirektivet (direktiv 2006/123/EF om tjenester i det indre marked) og utsendingdirektivet (direktiv 96/71/EF om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting).

Høringsinstansene er i store trekk positive til departementets forslag. Det vises til proposisjonen kapittel 9.5 der det redegjøres for høringsinstansenes syn.

1.7.2 Departementets vurdering og forslag

1.7.2.1 HJEMMEL FOR GODKJENNINGSDRIFNINGEN

Bilbransjen preges av store utfordringer og har i lang tid hatt høy risiko for helseskader, og utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet.

Det er behov for en godkjenningssystem for bilbransjen, noe som også støttes av høringsinstansene, og det foreslås derfor at en hjemmel for ordningen tas inn i arbeidsmiljøloven § 4-1 åttende ledd.

Ettersom det er store utfordringer i flere deler av bilbransjen, og fordi utfordringene kan endre seg over tid, er det viktig å sikre fleksibilitet i lovhomelelen slik at forskriften kan gjøres gjeldende for de delene av bilbransjen hvor det er behov for det.

Lovhjemmelen bør åpne for at godkjenningssystemet kan gjøres gjeldende for virksomheter som tilbyr «tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn». Det vises til at dette omfatter flere bilrelaterte tjenester, herunder bilpleie. Lovhjemmelen ordlyd omfatter også skift og lagring av dekk/hjul, samt godkjenningsspliktig verkstedarbeid etter verkstedforskriften.

Det tas sikte på å gjennomføre en evaluering en tid etter at ordningen har trådt i kraft.

1.7.2.2 AVGRENSNING MOT GODKJENNINGSSPLIKT ETTER VEGTRAFIKKLOVEN

Det er i høringsnotatet foreslått å avgrense hjemmelen til å innføre en godkjenningssystem mot virksomheter som er godkjenningsspliktige som verksted eller kontrollorgan etter vegtrafikkloven med forskrifter. Dette ble foreslått tatt inn i § 4-1 åttende ledd andre

punktum. Arbeidstilsynet og Skattedirektoratet peker på at godkjenningsordningene etter vegtrafikkloven ivaretar andre hensyn enn godkjenningsordningen etter arbeidsmiljøloven.

Det er ikke nødvendig å avgrense lovhjemmelen for en godkjenningsordning slik som foreslått i høringen. En slik avgrensning vil uansett være mulig i forbindelse med fastsettelse av forskriften som etablerer godkjenningsordningen.

1.7.2.3 VURDERING AV FORHOLDET TIL EØS-RETTE

Innledning

For utenlandske virksomheter som ønsker å yte tjenester eller etablere seg i Norge og som faller innenfor virkeområdet for en etablert godkjenningsordning, vil ordningen kunne utgjøre en restriksjon på adgangen til fri bevegelighet. En slik godkjenningsordning med hjemmel i § 4-1 åttende ledd vil være i overensstemmelse med EØS-retten.

Forholdet til etableringsreglene

En godkjenningsordning for bilbransjen, med hjemmel i arbeidsmiljøloven § 4-1 åttende ledd, vil være i overensstemmelse med de kravene som oppstilles i tjenstedirektivet artikkel 9. I tjenstedirektivet artikkel 10 stilles det krav til hvilke nærmere vilkår en tilatelsesordning kan bygge på. Departementet vil vurdere forholdet til tjenstedirektivet artikkel 10 ved vurdering av de enkelte kravene som oppstilles i godkjenningsordningen.

Forholdet til tjenstereglene

En godkjenningsordning vil ikke bare kunne utgjøre en restriksjon på retten til etablering, men den vil også kunne utgjøre en restriksjon for retten til å yte tjenester over landegrensene.

Etter utsendingsdirektivet (direktiv 96/71/EF), som er gjennomført i norsk rett i arbeidsmiljøloven § 1-7 med tilhørende forskrifter, skal statene sørge for at utsendte arbeidstakere sikres de lønns- og arbeidsvilkårene som gjelder i vertslandet, jf. artikkel 3 i direktivet. Krav til helse, miljø og sikkerhet er kjernen av vilkår som statene skal gi anvendelse også for utsendte arbeidstakere.

En godkjenningsordning i bilbransjen er egnet og nødvendig for å oppnå formålet med å sikre utsendte arbeidstakere de samme lønns- og arbeidsforholdene som gjelder for arbeidstakere ellers. Ordningen vurderes til å ikke være mer inngripende enn nødvendig.

En godkjenningsordning er også forenlig med håndhevingsdirektivet (direktiv 2014/67/EU om håndheving av direktiv 96/71/EF om utsending av arbeidstakere i forbindelse med tjenesteyting).

Ettersom en godkjenningsordning vil omfatte flere tjenesteytere enn de som kommer inn under utsen-

dingsdirektivet, vil ordningen også måtte vurderes etter reglene om midlertidige tjenesteytelser i tjenstedirektivet. For å kunne oppstille restriksjoner på adgangen til å yte midlertidige tjenester, må tiltaket oppfylle krav til likebehandling, være begrunnet i allmenne hensyn og forholdsmessig. En viktig forskjell, sammenlignet med vurderingene over, er likevel hvilke hensyn som lovlig kan begrunne godkjenningsordningen. Etter tjenstedirektivet vil ordningen måtte begrunnes i hensynet til offentlig orden og sikkerhet, jf. artikkel 16 nr. 1 b.

På bakgrunn av at en godkjenningsordning for bilbransjen i tillegg til HMS-hensyn også skal ivareta mer overordnede hensyn som beskyttelse av arbeidstakere og bekjempelse av useriøsitet og ulovlige forhold i bransjen, herunder sosial dumping, svart arbeid og andre lovbrudd, kan ordningen også begrunnes i hensynet til offentlig orden og sikkerhet. Bilbransjen har hatt store utfordringer med blant annet arbeidslivskriminalitet og svart omsetning, og det har vært vanskelig å få oversikt over og føre tilsyn med virksomhetene. En godkjenningsordning vil føre til en mer lovlydig bransje.

1.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.8.1 Endring i straffeloven

Forslaget som skal føre til en mer effektiv strafferettslig håndheving av lønnstveri, vil således kunne ha visse økonomiske og administrative konsekvenser både for strafferettspleien og for den som blir ilagt straff etter en ny lønnstveribestemmelse.

Forslaget innebærer en nykriminalisering, og det forventes å gjøre straffansvaret knyttet til allerede straffbare handlinger mer kjent. Antall anmeldelser forventes å øke. Sakene vil kunne kreve en del etterforskning både i Norge og i utlandet.

Samtidig vil forslaget kunne føre til mindre arbeidslivskriminalitet med de samfunnsmessige konsekvenser dette har.

1.8.2 Endringer i arbeidsmiljøloven

FORHØYET ØVRE STRAFFERAMME

Et av formålene med forslaget om å høyne den øvre strafferammen i arbeidsmiljøloven § 19-1 er å signalisere at det er behov for et høyere straffenivå for alvorlig arbeidslivskriminalitet, og det vil som sådan kunne ha konsekvenser for strafferettspleien og for den som blir ilagt straff for denne type lovbrudd. En utvidelse av strafferammen fra tre til fem år vil også føre til at foreldelsesfristen øker fra fem til ti år for alle overtredelser av arbeidsmiljøloven § 19-1, jf. straffeloven § 86 første ledd bokstav c. Dette vil kunne øke saksmengden noe. Det er likevel grunn til å anta at de økonomiske og administrative effektene for politiet, påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen vil være svært beskjedne.

LØNNSUTBETALING VIA BANK

De fleste virksomheter betaler allerede ut lønn gjennom bank og vil dermed ikke bli påvirket av forslaget. Også for virksomheter som benytter kontant lønnsutbetaling, vil det formodentlig ha beskjedne konsekvenser fordi det vil være lite krevende å benytte bank til lønnsutbetaling. Lovforslaget inneholder en unntaksregel for tilfeller hvor betaling over bank er umulig eller svært byrdefullt.

For arbeidstakere vil forslaget innebære en rett til å få utbetalt lønn på en måte som er dokumenterbar og sporbar, noe som vil forenkle innrapporteringen av mindre inntekter til skattemyndighetene, i tillegg sikre at arbeidstaker opparbeider seg trygderettigheter. Forslaget kan også få positive virkninger for arbeidstaker ved tvister om utestående lønnskrav.

Forslag vil kunne bidra til å redusere handlingsrommet for arbeidslivskriminalitet, og bidra til at flere inntekter blir innrapportert til skattemyndighetene. Uregistrert og ulovlig aktivitet vil som før måtte avdekkes gjennom etatenes kontrollvirksomhet. Det antas at et krav om utbetaling via bank vil bidra til å redusere og lettere avdekke andre lovbrudd.

Arbeidstilsynet vil gjennom forslaget få et forsterket virkemiddelapparat.

GODKJENNINGSORDNING I BILBRANSJEN

Arbeidstilsynet skal administrere godkjenningsordningen, og vil påføres økonomiske og administrative kostnader både i forbindelse med etablering og drift av ordningen. Det legges opp til at godkjenningsordningen skal innlemmes i systemet som allerede er etablert for godkjenning av renholdsvirksomheter. Det vil imidlertid kreves tilpasning av dataverktøy og saksbehandlingssystemer. Etableringskostnadene vil også avhenge av hvor stort omfang ordningen får.

Når det gjelder driftskostnadene av ordningen, vil konsekvensene i høy grad avhenge av det nærmere virkeområdet for godkjenningsordningen.

Det foreslås ikke at godkjenningsordningen skal være brukerfinansiert, men kan medføre administrative kostnader for virksomheten i en søknadsprosess.

1.8.3 Endring i allmenngjøringsloven

Forslaget om å klargjøre arbeidsmiljømyndighetenes påleggskompetanse etter allmenngjøringsloven vil gi tilsynsmyndighetene et større spillerom i sin påleggpraksis. I den utstrekning dette vil føre til flere pålegg, vil det ha administrative konsekvenser for tilsynsvirksomheten.

1.8.4 Endring i lov om obligatorisk tjenstepensjon

Innføring av en straffehjemmel i lov om obligatorisk tjenstepensjon for brudd på lovens bestemmelser om opprettelse og innskuddsbetaling innebærer en

nykriminalisering og vil ha konsekvenser for strafferechtspleien og den som blir ilagt straff, i den utstrekning straffebestemmelsen blir anvendt i praksis.

2. Komiteens behandling

Som ledd i komiteens behandling av representantforslaget ble det åpnet for å sende inn skriftlige innspill til saken.

Følgende kom med skriftlig innspill:

- Fagforbundet.
- YS – Yrkesorganisasjonens Sentralforbund.
- LO – Landsorganisasjonen i Norge.
- JURK – Juridisk rådgivning for kvinner.
- Caritas Norge.
- Kirkens Bymisjon.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Elise Bjørnebekk-Waagen, Lise Christoffersen, Arild Grande og fungerende leder Rigmor Aasrud, fra Høyre, Margret Hagerup, Heidi Nordby Lunde og Kristian Tonning Riise, fra Fremskrittspartiet, Jon Georg Dale og Bjørnar Laabak, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Sosialistisk Venstreparti, Solfrid Lerbrekk, og fra Kristelig Folkeparti, Torill Selsvold Nyborg, viser til Prop. 153 L (2020–2021) om Endringer i arbeidsmiljøloven mv. (tiltak for å bekjempe arbeidslivskriminalitet).

Komiteen viser til at arbeidslivskriminalitet representerer en betydelig utfordring for arbeidstakere, virksomheter og samfunnet, og er samstemte om at vi ønsker et seriøst, trygt og sikkert arbeidsliv. For å oppnå dette må en sikre arbeidstakeres rettigheter og samtidig motvirke svart arbeid.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til Nasjonalt tverretattlig analyse- og etterretningscenters (NTAES) situasjonsbeskrivelser om utviklingen av arbeidslivskriminalitet i Norge i 2017 og i 2020. Ifølge deres beskrivelser er utnyttelse av utenlandske arbeidstakere og unndragelse av skatt og avgift de to vanligste formene for arbeidslivskriminalitet.

Flertallet ser at det er utfordrende at arbeidsinnvandrere er mer utsatte enn norske arbeidstakere ved at de ofte er villige til å akseptere svært dårlige lønns- og arbeidsvilkår. Økokrim viser i sin trusselvurdering at dette kan gi store besparelser i arbeidsintensive yrker og prosjekter hvor det legges ned mange arbeidstimer. Dette fører til at arbeidslivskriminaliteten blir konkurransevridende i markedene. NTAES viser også i sin situasjons-

beskrivelse til at underbetaling av arbeidstakere er blitt avdekket i flere offentlige anleggsprosjekter de siste årene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at regjeringen Solberg, i dialog med partene, har utarbeidet en egen strategi mot arbeidslivskriminalitet, som ble lansert i 2015. Denne strategien er senere oppdatert ved flere anledninger, senest 8. februar 2021. Økokrim viser i sin trusselvurdering for 2020 til at organiserte kriminelle i økende grad infiltrerer det legale næringslivet for å maksimere økonomisk profitt. Ifølge Økokrim bidrar dette til at skillet mellom organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet og arbeidslivskriminalitet viskes ut.

Disse medlemmer viser til at Arbeidstilsynet, Arbeids- og velferdsetaten, Skatteetaten og politiet har hatt et omfattende samarbeid for felles innsats mot arbeidslivskriminalitet siden 2015. Gjennom etablering av syv samlokaliserte a-krimsentre jobbes det nå på tvers av etatene for å avdekke arbeidslivskriminalitet. Etaten viser i årsrapporten for 2019 til at det tverretatlige samarbeidet gir resultater, og at de bygger felles kunnskap som grunnlag for prioriteringer av innsats og bruk av virkemidler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at den norske samfunnsmodellen og trepartssamarbeidet i dag utfordres på flere områder: av lav organisasjonsgrad innen flere bransjer, løsere tilknytning til arbeidslivet, og av useriøse og kriminelle aktører som stadig blir mer profesjonelle.

Flertallet understreker at et organisert arbeidsliv er førstelinjeforsvaret mot useriøse arbeidsgivere, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Noe av det aller viktigste man kan gjøre for å hindre arbeidslivskriminalitet er å stimulere til økt organisasjonsgrad, både blant arbeidsgivere og arbeidstakere. Derfor mener flertallet det er kritikkverdig at regjeringen har ført en politikk de siste årene som svekker fagbevegelsen, ved blant annet å gjøre det dyrere å være medlem i en fagforening og ved å avskaffe den kollektive søksmålsretten. Høyre-regjeringens innføring av generell adgang til midlertidige ansettelser åpner for at flere arbeidstakere får en løsere tilknytning til arbeidslivet, og gir useriøse arbeidsgivere mer spillerom.

Flertallet viser til Arbeiderpartiets, Senterpartiets og Sosialistisk Venstrepartis alternative statsbudsjett for 2021, der Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti foreslår å doble fradraget for fagforeningskontingenten og Senterpartiet foreslår å øke fradraget for fagforeningskontingenten. Sammen med andre forslag som

disse har fremmet i Stortinget om blant annet innstramninger i innleieregulverket, gjeninnføring av kollektiv søksmålsrett og bruk av gjennomsnittsberegning av arbeidstid vil dette gjøre det mer attraktivt å være fagorganisert og styrke fagforeningenes posisjon.

Flertallet påpeker at det er mye som gjenstår i kampen mot arbeidslivskriminalitet i Norge. En rapport fra Økokrim om det juridiske grunnlaget politiet har hatt i det tverretatlige samarbeidet ved a-krimsentrene, viser at politiet trolig har hatt en praksis for deltakelse i det operative a-krimarbeidet som ikke har vært hjemlet i loven. Flertallet mener det er kritikkverdig at regjeringen etter 7,5 år ikke har sørget for at hjemmelsgrunnlaget for det tverretatlige samarbeidet ved a-krimsentrene er avklart. Dette gjelder både politiets hjemler for deltakelser i det operative samarbeidet, og hjemler for deling av informasjon mellom etatene. Flertallet påpeker at det ikke hjelper å opprette a-krimsentre dersom etatene ikke har nødvendige forutsetninger for et effektivt samarbeid.

Flertallet viser til at høyre-regjeringen har blitt kritisert av Riksrevisjonen for å ha hatt en svak og lite avskrekkende innsats mot arbeidsmiljøkriminalitet.

Flertallet viser til at regjeringen har pålagt Arbeidstilsynet stadig flere oppgaver, samtidig som budsjettøkningene har vært små. Dette har ført til at etaten har måttet kutte i antall ansatte, og det utføres stadig færre kontroller. I tillegg mangler politi og domstolsmyndigheter de nødvendige ressursene til å faktisk prioritere a-krim saker i straffesakskjeden. Når alvorlige saker henlegges på grunn av manglende ressurser og prioritering, sendes det et signal om at risikoen knyttet til å utføre alvorlig arbeidslivskriminalitet er svært lav.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til Arbeiderpartiets alternative statsbudsjett for 2021 hvor Arbeidstilsynets, politiets og Skatteetatens innsats mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping blir styrket med over 100 mill. kroner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til disse partiers merknader og forslag i forbindelse med behandlingen av Prop. 166 L (2020–2021) om endringer i forvaltningsloven m.m (utvidet adgang til informasjonsdeling), hvor det legges frem en rekke forslag som samlet vil styrke a-krimsentrene og de samarbeidende etatene ved å gi dem økte ressurser og myndighet, samt rydde unna all tvil om hjemler rundt informasjonsdeling, samarbeid i a-krim saker og deltakelse på felles aksjoner i regi av a-krimsentrene.

Flertallet er positive til regjeringens forslag om en egen straffebestemmelse for lønnstyveri, og viser til at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstre-

parti i forbindelse med Prop. 1 S (2020–2021), jf. Innst. 6 (2020–2021), fremmet forslag om å innføre en ny bestemmelse i straffeloven som omhandler de ulike formene for lønnstyveri. Det er også positivt at regjeringen tok til følge innspill fra LO og andre høringsinstanser som mente at en bestemmelse for lønnstyveri hører hjemme i straffeloven, og ikke i arbeidsmiljøloven slik det opprinnelig var foreslått i høringsnotatet. Flertallet støtter videre regjeringens forslag om å høyne strafferammen for brudd på arbeidsmiljøloven, straffansvar for brudd på lov om obligatorisk tjenestepensjon samt forslag om full påleggskompetanse for arbeidsmiljømyndighetene etter allmenngjøringsloven. Flertallet vil imidlertid understreke at innstramminger i lovverket har liten verdi dersom det ikke følges opp med tilstrekkelige ressurser til å faktisk avdekke og straffefølge disse sakene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at arbeidslivskriminalitet rammer hele samfunnet ved at seriøse bedrifter utkonkurreres, samfunnet mister betydelige inntekter og enkeltpersoner blir utnyttet økonomisk og i mange tilfeller helsemessig. Vi ser at spesielt arbeidsinnvandrere er utsatt for arbeidslivskriminalitet. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets gjentatte forslag om å innføre en nasjonal minstelønn, noe som ville gjort det enklere for den enkelte å kjenne til sine minimumsrettigheter når det gjelder inntekt, men også bedret kontrollmulighetene til Arbeidstilsynet og andre aktører. Spesielt arbeidsinnvandrere og andre med svake norskkunnskaper og kunnskaper om norske lover, regler og forhold i arbeidslivet, ville nytt godt av en slik nasjonal minstelønn. En nasjonal minstelønn ville vært en grunnplanke, men i de fleste tilfeller ville lønnen vært høyere gjennom individuelle eller kollektive fremforhandlede avtaler.

Komiteens flertall, medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at innføring av en lovbestemt nasjonal minstelønn vil svekke det kollektive avtalesystemet og føre til et dårligere lønnsnivå. Flertallet viser for øvrig til merknader fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti i forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 163 S (2020–2021), jf. Innst. 453 S (2020–2021).

Komiteens medlem fra Senterpartiet støtter forslagene til lovendringer i allmenngjøringsloven, straffeloven, arbeidsmiljøloven og lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Dette medlem vil understreke at arbeidet med lovendringer må fortsette med full styrke for å sikre at det som folk flest oppfatter som kriminell adferd, også

blir lovmessig kriminelt og derved kan bli straffet som arbeidslivskriminalitet.

Dette medlem vil igjen understreke at den viktigste årsaken til mer omfattende arbeidslivskriminalitet og et mindre velorganisert arbeidsliv samt tilhørende mer urettferdig/uryddig konkurranse i norsk næringsliv er ukontrollert arbeidsinnvandring fra EØS-land utenfor Norden. Faste ansettelser og fast bosted i Norge samt sikring av at norske lønns- og arbeidsvilkår følges er grunnleggende viktig.

Dette medlem vil påpeke at arbeidsledighet er et stort problem i arbeidet med å hindre arbeidslivskriminalitet. Arbeidsledighet fører til større omfang av arbeidslivskriminalitet. Det er derfor avgjørende viktig at Stortinget tar tilbake makt over det norske arbeidsmarkedet og sikrer kontrollert arbeidsinnvandring også fra EØS-land utenfor Norden.

Dette for å realisere den grunnleggende forutsetning som tidligere var den norske arbeidslivsmodellen, nemlig full sysselsetting. Denne modellen er tuftet på den forutsetning at etterspørselen etter arbeidsfolk i Norge er i overkant større enn tilbudet av arbeidsfolk. Betydningen av denne forutsetningen erfarer mange familier hver dag. Et velorganisert arbeidsliv er en forutsetning for et trygt familieliv.

Egen straffebestemmelse om lønnstyveri

Komiteen mener at det trengs sterke virkemidler for å slå ned på arbeidslivskriminalitet, og komiteen imøteser derfor nye verktøy i kampen mot useriøse aktører. Komiteen viser videre til at endringene som fremmes i proposisjonen, gir tydelige signaler om hvor skadelig grov arbeidslivskriminalitet er, og at det er uakseptabelt at noen useriøse arbeidsgivere unnlater å gi ansatte den lønnen de har krav på. I lovproposisjonen fremmes det en egen straffebestemmelse for lønnstyveri, med en øvre strafferamme på 6 års fengsel. Det foreslås videre at bestemmelsen tas inn i straffeloven, for å markere alvor og prioritet, i tråd med mottatte høringsvar. En egen straffebestemmelse vil gjøre det enklere å slå ned på ureddelig og uønsket oppførsel, og klart markere alvorligheten i handlingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at LO i sin høringsuttalelse skriver at straffeansvaret ved ny lønnstyveribestemmelse bør utvides til også å omfatte tilfeller der arbeidstakere lures eller presses til å opptre som selvstendige oppdragstakere for å unngå forpliktelser som lønn, overtidsgodtgjøring, sykepenge, forsikringer med videre. Unio og Skattedirektoratet har også bedt regjeringen se nærmere på dette.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at tilfeller der arbeidstakere lures eller presses til å opptre som selvstendige oppdragstakere, omfattes av lønnsstyreribestemmelsen i straffeloven.»

Flertallet viser til at det ved øvrig økonomisk kriminalitet er vanlig å også straffe uaktsomme overtredelser, slik som uaktsomt heleri (strl. § 335), uaktsom hvitvasking (strl. § 337), grovt uaktsomt bedrageri (strl. § 374) og grovt uaktsomt skattesvik (strl. § 380). Flertallet viser til at LO i sitt hørings svar mener lønnsstyreribestemmelsen også bør omfatte uaktsomme overtredelser.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at også grovt uaktsomme overtredelser omfattes av straffeansvaret etter lønnsstyreribestemmelsen i straffeloven.»

Straffeansvar for brudd på lov om obligatorisk tjenstepensjon

Komiteen viser til departementets forslag om at lov om obligatorisk tjenstepensjon skal straffesanksjoneres, hvor det er bred tilslutning blant høringsinstansene. Obligatorisk tjenstepensjon må anses som en viktig del av den samlede godtgjørelsen, og manglende oppfølging av forpliktelser vil ha alvorlige konsekvenser for de arbeidstakere som rammes. I tillegg vil dette også kunne gi samfunnsmessige konsekvenser, ved at unndragelse gir konkurransefortrinn som bidrar til at seriøse aktører utkonkurreres av useriøse. Det er derfor riktig og bra at obligatorisk tjenstepensjon nå skal straffesanksjoneres.

Presisering av Arbeidstilsynets påleggskompetanse etter allmenngjøringsloven

Komiteen merker seg at departementet fremmer en presisering av Arbeidstilsynets påleggskompetanse etter allmenngjøringsloven. Det skal dermed kunne gis pålegg om oppfyllelse av selve lønnsforpliktelsen som følger av en allmenngjøringsforskrift. Dette vil gjøre tilsynsgrunnlaget for den administrative håndhevingen av allmenngjøringsloven mer reell.

Komiteens flertall, medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser videre til at LO i sin høringsuttalelse ber departementet klargjøre at arbeidsmiljømyndighetens påleggskompetanse også gjelder for leverandører og underleverandører som er omfattet av solidaransvaret i allmenngjøringsloven.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om nødvendige lovendringer for utvidelse av arbeidsmiljømyndighetenes påleggskompetanse, slik at denne også gjelder for leverandører og underleverandører som er omfattet av solidaransvaret etter allmenngjøringsloven.»

Vurdering av strafferammene i arbeidsmiljøloven

Komiteen viser til at det foreslås å øke strafferammene i arbeidsmiljøloven § 19-1 andre ledd, når det foreligger skjerpene omstendigheter, fra tre til fem år. Dette gjør at det kommer på samme nivå som naturmangfoldsloven og forurensningsloven, og vil gjøre HMS-lovgivningen mer konsistent. Departementet viser til at det er fundamentale interesser som ivaretas i arbeidsmiljøregelverket, som arbeidstakeres liv og helse og arbeidslivets grunnleggende virkemåte. LO og NHO viser videre i sine høringsinnspill til at dette vil gi et tydelig signal om hvor alvorlig brudd på loven er, og sender signal om at arbeidsmiljøkriminalitet er uønsket. Det er stor tilslutning blant høringsinstansene, og et viktig element ved at strafferammene i loven gjenspeiler alvorligheten av å overtre lovens bestemmelser.

Arbeidsgivers plikt til å utbetale lønn og annen godtgjøring via bank

Komiteen viser til at omfattende bruk av kontanter er et kjennetegn ved kriminelle aktører, typisk ved at kontantbruk legger til rette for svart omsetning. Konsekvensene ved skatteunndragelser og svart økonomi er store. Skatteunndragelsesutvalget viste i NOU 2009 til at skatteunndragelser får konsekvenser både for staten og enkeltmennesker, og bidrar til en urettferdig fordeling av skattebyrdene og undergraver et regulert arbeidsliv. Departementet legger nå frem forslag om at lønn som den klare hovedregel skal utbetales via bank, samtidig som det åpnes for snevre unntak. Formålet med en regulering er å sikre sporbarheten for utbetalinger og dermed redusere handlingsrommet for den som profiterer på skatteunndragelser og andre regelbrudd. Et påbud om å betale lønn via bank vil også gjøre det enklere for arbeidstaker å sannsynliggjøre et utestående krav. I høringen var det bred tilslutning til forslaget og enighet om at unntaket må være snevert. Departementet foreslår at det oppstilles unntak i loven for tilfeller hvor utbetaling via bank vil være urimelig, eller svært byrdefullt, for arbeidstaker eller arbeidsgiver. Et skjønnsmessig unntaksvilkår i loven vil i større grad enn andre unntaksløsninger treffe de tilfellene hvor det er legitime årsaker til å betale lønn i kontanter. Komiteen imøteser endringene som foreslås og mener det er viktige grep i kampen mot den svarte økonomien.

Godkjenningsordning i bilbransjen

Komiteen viser avslutningsvis til bilvaskbransjens utfordringer med useriøse arbeidsforhold, brudd på arbeidsmiljøloven og svart omsetning. Deler av bilbransjen preges av store utfordringer knyttet til lovbrudd og problemer med lønns- og arbeidsforhold, og har hatt utfordringer med useriøsitet og arbeidslivskriminalitet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, imøteser derfor en godkjenningsordning som vil styrke arbeidstakernes arbeidsforhold, gjøre det lettere for kunder å velge seriøse leverandører og bidra til at myndighetene får oversikt over de ulike aktørene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener kampen mot useriøse aktører er veldig viktig, og den må intensiveres. Disse medlemmer tror ikke en godkjenningsordning vil være et virkemiddel som vil bidra til det felles målet alle har, tvert imot. Med en godkjenningsordning flytter man mye av kontrollansvaret over på forbrukerne, noe som er problematisk. Disse medlemmer mener det er offentlige myndigheter som Arbeidstilsynet, politiet, Skatteetaten og andre offentlige instanser som skal kontrollere at bedrifter følger de til enhver tid gjeldende lover og regler. Med en godkjenningsordning privatiseres denne kontrollvirksomheten. Hvis en forbruker handler i en butikk, på et kjøpesenter eller får utført tjenester hos frisører, bilvask etc., så kan det ikke forventes at forbrukeren er kontrollinstansen. Disse medlemmer er bekymret for at en godkjenningsordning også kan bidra til å skape et falskt inntrykk av seriøsitet hos aktøren. Disse medlemmer støtter derfor ikke dette forslaget.

Komiteens medlem fra Senterpartiet vil understreke at endringer i arbeidsmiljøloven § 4-1 åttende ledd lyder: «Eller tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn.»

Dette betyr at lovendringen gir grunnlag for forskrifter om godkjenningsordning i hele bilbransjen, altså ut over bilvaskbransjens problemer. Det er etter dette medlems vurdering nødvendig med innstramminger av godkjenningsordninger også for andre deler av bilbransjen, eksempelvis bilgummisentre.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding A fremmes av en samlet komité med unntak av romertall III § 4-1 åttende ledd som fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti.

Komiteens tilråding B fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak

A.

V e d t a k t i l l o v

om endringer i arbeidsmiljøloven mv. (tiltak for å bekjempe arbeidslivskriminalitet)

I

I lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. gjøres følgende endring:

§ 11 andre ledd skal lyde:

Arbeidstilsynet gir de pålegg og treffer de enkeltvedtak ellers som er nødvendige for gjennomføringen av vedtak om allmenngjøring og plikter i medhold av § 12. *Det kan herunder gis pålegg om at arbeidsgiver skal oppfylle plikten til å yte fastsatt lønn og eventuell annen godtgjøring i henhold til slikt vedtak.* Arbeidsmiljøloven § 18-6 første, andre, sjette, syvende og åttende ledd samt §§ 18-7, 18-8 og 18-10 får tilsvarende anvendelse ved tilsyn etter loven her, og ved gjennomføring av plikten til å gi opplysninger i tredje ledd første punktum. Eventuell oppdragsgiver skal også gjøres kjent med pålegg og andre enkeltvedtak.

II

I lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff gjøres følgende endringer:

Ny § 395 skal lyde:

§ 395 *Lønnstyveri*

Den som utilbørlig og med forsett om en uberettiget vinning for seg selv eller andre misligholder plikt til å yte lønn, feriepenger eller annen godtgjøring som arbeidstaker har rett til etter avtale eller bestemmelse i lov eller forskrift, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.

Ny § 396 skal lyde:

§ 396 *Grovt lønnstyveri*

Grovt lønnstyveri straffes med bot eller fengsel inntil 6 år. Ved avgjørelsen av om tyveriet er grovt, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen gjelder en betydelig verdi, har et systematisk eller organisert preg eller av andre grunner er særlig krenkende eller samfunnsskadelig.

III

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. gjøres følgende endringer:

§ 4-1 åttende ledd skal lyde:

(8) Når hensynet til helse, miljø og sikkerhet tilsier det, kan departementet i forskrift gi bestemmelser om at virksomheter som tilbyr renholdstjenester *eller tjenester i forbindelse med vedlikehold og reparasjon av motorvogn*, må godkjennes av Arbeidstilsynet, og om det nærmere innholdet i en slik godkjenningsordning. Når det stilles krav om slik godkjenning, vil det være ulovlig å benytte tjenester fra virksomheter uten godkjenning.

§ 14-15 nytt andre ledd skal lyde:

(2) *Lønn i penger, herunder feriepenger og annen godtgjøring i penger, skal utbetales fra arbeidsgiver via bank eller foretak med rett til å drive betalingsformidling til arbeidstakers konto. Første punktum gjelder likevel ikke dersom slik betalingsmåte er umulig eller svært byrdefull for arbeidstaker eller arbeidsgiver.*

Nåværende andre til femte ledd blir tredje til sjette ledd.

§ 18-6 første ledd skal lyde:

(1) Arbeidstilsynet gir de pålegg og treffer de enkeltvedtak ellers som er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene i og i medhold av § 1-7, kapittel 2, § 2 A-6, kapittel 3 til kapittel 11, samt §§ 14-1 a, 14-5 til 14-8, § 14-9 andre ledd bokstav f andre punktum og andre ledd siste punktum, § 14-12 første til tredje ledd, § 14-12 a første ledd, § 14-12 b første ledd, § 14-15 *andre og sjette* ledd og §§ 15-2, 15-15, 18-5 og 18-8. Dette gjelder likevel ikke § 10-2 andre til fjerde ledd og § 10-6 tiende ledd.

§ 19-1 andre ledd skal lyde:

(2) Under særlig skjerpene omstendigheter kan fengsel inntil *fem* år anvendes. Ved avgjørelsen av om det foreligger slike omstendigheter, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen har eller kunne ha medført alvorlig fare for liv eller helse eller om den er foretatt eller fortsatt tross pålegg eller henstilling fra offentlig myndighet, vedtak av arbeidsmiljøutvalget eller henstilling fra verneombud eller bedriftshelsetjeneste.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 20. mai 2021

Rigmor Aasrud

fung. leder

Margret Hagerup

ordfører

IV

I lov 21. desember 2005 nr. 124 om obligatorisk tjenestepensjon gjøres følgende endring:

Ny § 8 a skal lyde:

§ 8 a. *Straff*

Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av §§ 2, 4 og 5 straffes den som leder foretaket med bøter eller fengsel inntil 2 år. Straffansvar for foretaket er regulert i straffeloven §§ 27 og 28.

V

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

B.

I

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at tilfeller der arbeidstakere lures eller presses til å opptre som selvstendige oppdrags-takere, omfattes av lønnstyperibestemmelsen i straffeloven.

II

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag som sikrer at også grovt uaktsomme overtredelser omfattes av straffeansvaret etter lønnstyperibestemmelsen i straffeloven.

III

Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om nødvendige lovendringer for utvidelse av arbeidsmiljømyndighetenes påleggskompetanse, slik at denne også gjelder for leverandører og underleverandører som er omfattet av solidaransvaret etter allmenngjøringsloven.